

Critic's Point

Μεγ. Τετάρτη με τὰ Μουσικά Σύνολα ΕΡΤ
(Ἐθνικὴ Συμφωνικὴ Ὀρχήστρα & Χορωδία):

Ἰδεῶδες δίπτυχο (α) Ἑλλήνων δημιουργῶν· (β) *Stabat Mater* Ροσσίνι, ἀλλὰ με πανάθλιο ἔντυπο πρόγραμμα.

12/2017.

τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ.

Ἡ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΚΜΗΣ ΚΑΙ ΠΤΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΡΤ, ἄριστα ὀργανωμένης, με τὰ μέτρα τῆς ἐποχῆς, ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Μεταξᾶ, ὥστε νὰ ἀντέξει πολὺ πιὸ πέρα ἀπὸ Κατοχὴ, Ἐμφύλιο, ἀκόμη καὶ ἀπριλιανὴ δικτατορία, εἶναι μακροτάτη, ὄχι τοῦ παρόντος. Ἔσετ' ὅμως ἡμᾶρ. Ἀφορμὴ στοὺς ἄκρως δυσοίωνους στοχασμοὺς ποὺ ἀκολουθοῦν, τὸ ἔντυπο «πρόγραμμα» τῆς τελευταίας ἐκδηλώσεως τῶν λεγομένων Μουσικῶν Συνόλων: χαρτονένιο τρίπτυχο καὶ ἓνα φύλλο χαρτιοῦ Α-4, τυπωμένο ἀπὸ τὴ μία μόνον ὄψη, ἐπιβεβαίωσαν ὅτι ἡ ΕΡΤ παραμένει αὐτοκρατορία ἰταμοῦ καὶ ἀκατάλυτου ἐρασιτεχνισμοῦ, αἰῶνια ἀρχάρια ποὺ συνεχῶς «κόβεται» στὶς ἐξετάσεις ἀπὸ τὸ...Νηπιαγωγεῖο στὴν Α' Δημοτικῆς. Τὸ Α-4 τυπώθηκε τελευταία στιγμή, προφανῶς ἐπειδὴ ἄλλαξε ἡ σειρά ἐκτελέσεως τῶν ἔργων Ἑλλήνων συνθετῶν (α' μέρος). Μικρὸ τὸ κακό. Ἐλειψαν ὅμως ἐντελῶς καὶ ἐπώδυνα ἔστω συντομότατες σημειώσεις προγράμματος, γιὰ τοὺς συνθέτες καὶ τὰ ἔργα. Ἔτσι ἀγνοοῦσαμε σὲ τί ἀναφέρονταν καὶ τὰ δύο ἔργα τῶν Νέστορος Ταίηλορ καὶ Χρίστου Παπαγεωργίου, ἀντιστοίχως *Lux aeterna* (λατ. Φῶς αἰώνιον) καὶ *In Memoriam* (λατ. Εἰς μνήμην), ἐνῶ καὶ ἀπὸ τὰ πέντε, ἔλειπαν οἱ χρονολογίες συνθέσεως. Ἐπὶ πλέον ἀποσιωπήθηκε ἐντελῶς ποιὸς ὑπέγραφε τὴν θαυμαστὰ πρωτότυπη ἐνορχήστρωση τοῦ γνωστοῦ τραγουδιοῦ

Κασσιανή τοῦ Δημήτρη Μητρόπουλου. Συνακροατῆς πέταξε τὸ ὄνομα τοῦ Νίκου Σκαλκώτα. (σχετικῶς βλ. κατωτέρω). Ἄσε τὸ ἀξιοδάκρυτο ἐκεῖνο Ἀπόσπασμα ἀπὸ τοὺς 5 Ψαλμοὺς τοῦ Δαυίδ, τοῦ Νεζερίτη: λέξη γιὰ τὸ τί ἀκριβῶς εἶναι τὸ ἔργο, φωνητικό-συμφωνικό ποίημα, καντάτα, ὄρατόριο κ.λπ. Ἐπὶ πλέον, μπερδευτήκαμε ἐπειδὴ τὸ ὄνομα τοῦ ἐξαίρετου πιανίστα Στέφανου Νάσου, ἀναφερόταν σὲ δύο ἔργα, πάντα Ταίηλορ καὶ Παπαγεωργίου. Καὶ ἐπειδὴ ἡ Κασσιανή τοῦ Μητρόπουλου, εἶναι γιὰ φωνή καὶ πιάνο, πρὸς στιγμὴν ἀναρωτηθήκαμε μήπως τὸ ἀμέρος παρουσίαζε (πρᾶγμα ἀπίθανο βέβαια!) φωνητικὰ ἔργα μόνον μὲ συνοδεία πιάνου. Ποῦ νὰ φανταστοῦμε ὅτι ὁ κ. Νάσος, μετεῖχε, ἔστω μὲ οὐσιαστικό μέρος, κάποτε σχεδὸν σολιστικό, στὴν ὀρχήστρα! Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, τὰ 2/3 τοῦ χαρτονένιου τριπτύχου, κατελάμβαναν, ἐκτενέστατα βιογραφικὰ τῶν καλλιτεχνῶν μὲ τεράστιες φωτογραφίες τους, ἱστορικό (ὄχι... βιογραφικό, ἀνελλήνιστε συντάκτα τῶν κειμένων) τῆς Χορωδίας ΕΡΤ, πλήρη ὀνομαστικό κατάλογο τῶν μελῶν τῆς Ὀρχήστρας κ.λπ. Οἱ συνθέτες, τοῦ Ροσσίνι συμπεριλαμβανομένου, ἀγνοήθηκαν ἰταμότατα, ἀπὸ τὸ τυπικὰ ρωμέϊκο δημοσιοῦπαλληλικὸ ὑποπροϊόν, ὑπεύθυνο γιὰ τὰ ὡς ἄνω αἴσχη, πού ἐπὶ πλέον, παρέμεινε καὶ θρασύδειλα ἀνώνυμο. Ἄν μπορούσα θὰ εἶχα πετάξει κλωτσηδὸν ἀπὸ τὸ Ραδιομέγαρο τὸ ἄγνωστο ἀγράμματο φρικιό. Γιατὶ εἶναι ἐγκληματικὰ τέτοια καμώματα σὲ ἐποχὲς πού ἀναρίθμητοι πολῖτες πουλᾶν τὰ σπίτια τους, ἀδυνατώντας νὰ πληρώσουν ΕΝΦΙΑ καὶ ὅλοι οἱ συνταξιούχοι ζοῦν μὲ τὸ ἄγχος τοῦ νιοστοῦ ψαλλιδίσματος τῶν ἀποδοχῶν τους. Καὶ Μνημόνια καὶ ἀκατάλυτη δημοσιοῦπαλληλικὴ ἀναξιοκρατία; Τοῦ κερατᾶ πιά! Ἄς δοῦμε ὅμως τί βιώσαμε...

Μέρος (α): 1. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΥ, ΕΛΕΝΗ (1912-1999): ἄρια ὑψιφώνου ἀπὸ τὸ ὄρατόριο Κοινωνικός (1968, κείμε. Γ. Βερίτη), ἐνορχήστρωση Κωνσταντίνου Κυδωνιάτη (1908-1996). Ἰδιαίτερα συγκινημένος ἄκουσα μιὰν ἄδολην ἐκφραστικὰ, καλογραμμμένη μουσική, πού τὴν ἀρμονική της συνέπεια καὶ ὁμοιογένεια, ἀναδείκνυε καὶ ἡ ἐνορχήστρωση. Τὸ 1953 μαθητεύσαμε καὶ οἱ δύο στὸν Κυδωνιάτη, πού τὴν ἐκτιμοῦσε πολὺ. Φαίνεται ὅτι ἀνέπτυξεν ἰδιαίτερη δραστηριότητα ὡς διευθύντρια

χορωδίας σὲ παρεκκλησιαστικούς κύκλους ¹: Γλυκύτατο πλάσμα μὲ δειλό πλὴν φωτεινὸ χαμόγελο, ἦταν αὐτὸ ποὺ ὁ πολὺς κόσμος ἀποκαλεῖ θεοῦσα, ἀδιαφορώντας γιὰ τὸ τί ψυχικὰ τραύματα κάποτε θεραπεύουν τέτοιες ἐπιλογές. Ἄντὶ ὑψιφώνου, τὴν ἄρια ἐρμήνευσε ἄψογα...μεσόφωνος—ἡ Ἄγγελικὴ Καθαρίου, ποὺ τόσα ἔχει προσφέρει στὴν Ἔντεχνη Ἑλληνικὴ Μουσικὴ.

2. ΝΕΖΕΡΙΤΗΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ (1897-1980): ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ὄρατοριο Πέντε Ψαλμοὶ τοῦ Δαυΐδ (εἶναι οἱ ἀρ. lxxxv cxxx, cxxii, lvi, cl), γραμμμένο τὸ 1945-46. Τὸ ἀπόσπασμα, ὠραιότατη ἄρια ὑψιφώνου ἀπὸ τὴ Μίνα Πολυχρόνου at her highest σὲ λάμψη, ὄγκο, ἀπαλὴ ματιέρα, εὐγενικὸ βιμπράτο καὶ μουσικότητα, συνοδεύεται μόνον ἀπὸ σόλο ἄρπα—στὰ τελευταῖα μόνον μέτρα ἐμφανίζονται καὶ ξύλινα. Ἀσυγχώρητη παράλειψη τὸ ὅτι τοῦ «ἀποσπάσματος» δὲν προηγήθηκε τὸ περίφημο Προανάκρουσμα τοῦ ὄρατορίου, ὑποβλητικότετη, ἐμβληματικὴ σελίδα ὅλης τῆς Ἔντεχνης Ἑλληνικῆς Μουσικῆς.

3. ΤΑΙΗΛΟΡ, ΝΕΣΤΩΡ (γ. 1963): *Lux aeterna* (λατ. Φῶς αἰώνιον), θὰ ἔλεγα, γιὰ μεσόφωνο (Καθαρίου), πιάνο καὶ ὀρχήστρα. Ὑπαιτιότητι τοῦ ἀνθρωποειδοῦς ποὺ «ἐπιμελήθηκε» τὸ πρόγραμμα, δὲν ἀναφέρονται μήτε προέλευση μελοποιηθέντος κειμένου, μήτε χρονολογία συνθέσεως. Ἔργο γοητευτικότερο (2007), παγκ. α'. ἐκτέλεση ἀπὸ τὴν πολὺκλαυστὴ Ὀρχήστρα Χρωμάτων, Μουσεῖο Μπενάκη, 8.2.2009, ὑπὸ τὸ Μίλτο Λογιάδη, γιὰ μεσόφωνο, πιάνο, σὲ ρόλο οὐσιαστικότερο, καὶ ἔγχορδα: Ἀρχίζει μὲ συναρπαστικές, διάφωνες, λαμπερῶν ἠχοχρωμάτων, «κάθετες» συγχορδίες», ὑπαινισσόμενες τονικὰ κέντρα, κατὰ τρόπο ἄκρως πρωτότυπο. Ἄν δὲ σφάλλω, μετὰ ἀπὸ ὠραιότατο ἐπεισόδιο μπαίνει ἡ φωνὴ στὶς χαμηλότερες περιοχὲς τῆς, ἀφετηρία ὑπέροχου σὲ ἀνάταση ἀνεβάσματος. Ἐπεται ἐκτενὲς σόλο πιάνου. Κείμενο, τὸ γνωστὸ ὁμώνυμο ἀπόσπασμα τοῦ Ρέκβιεμ, νεκρώσιμης ἀκολουθίας τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας

---

¹ Οἱ πληροφορίες περὶ τῆς Πατρinhῆς Ἑλένης Οἰκονομοπούλου, ἀπὸ τὸ σχετικὸ λῆμμα (τόμ. 4ος, σελ. 447) τοῦ Τομου Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς (ἐκδ. Γιαλελλῆς & Σία, Ἀθήνα, 1998) τοῦ ἀλησμόνητου καὶ ἀνεκτίμητου Τάκη Καλογερόπουλου (1946-2009)

4. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ (1896-1960): *Κασσιανή* (κειμ. Κωστᾶ Παλαμᾶ· γράφτηκε 11/24 Ἰουν. 1919). Πλήν τοῦ τίτλου *Κασσιανή*, τὸ πρόγραμμα δὲν ἀνέφερε καμμία ἄλλη πληροφορία καὶ, βεβαίως ἀποσιωποῦσε τὸ ὄνομα τοῦ μεγαλοφυοῦς ἑνορχηστρωτοῦ, ποὺ ἀνιχνεύει τὴν οὐσία τῶν διαφωνιῶν, ἐπινοῶντας γιὰ κάθε μία τὸν προσήκοντα συνδυασμὸ ἀστραφτερῶν ἠχοχρωμάτων καὶ μεταμορφώνοντας τὸ τραγοῦδι σὲ μεγαλειῶδες συμφωνικὸ ποίημα γιὰ φωνὴ καὶ ὄρχηστρα. Εἶναι ὁ...**Νίκος Σκαλκώτας** (1904-1949). Τὸ ἄγνωστο ὡς τότε χειρόγραφο, ἀνακάλυψε περὶ τὸ 2010 ἡ ἐπιμελήτριά τοῦ Ἀρχείου Λεωνίδα Ζώρα, μουσικολόγος **Σοφία Κοντώση**, τὸ μελέτησε καὶ τὸ παρουσίασε σὲ αὐνέδριο περὶ Μητρόπουλου. Ἄκουσα μάλιστα ὅτι ἡ ἐκδοχὴ Μητρόπουλου-Σκαλκώτα, ἐκτελέσθηκε ἀπὸ τὸ **Βύρωνα Φιδετζῆ**, προδῆλως ἐνῶ ἡμουν ἐκτὸς Ἑλλαδιστάν. Περὶ ὅλων αὐτῶν τὸ πρόγραμμα...μούγγα! Πάντως στὰ δύο τελευταῖα ἔργα ἀπολαύσαμε τὴν Καθαρίου σὲ ἀξιωματικὴν στιγμὴν.

5. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, ΧΡΙΣΤΟΣ (γ. 1967): *In Memoriam* (λατ. *Εἰς μνήμην*). Ξανά-μανά, ἄγνωστα ὁ ποιητὴς τοῦ κειμένου, τὸ πρόσωπο τοῦ ὁποῖου τὴ μνήμη τιμᾶ τὸ ἔργο, ἡ χρονολογία συνθέσεως. Ξανά-μανά, ἀπὸν λόγῳ Πάσχα, ὁ συνθέτης ἦταν ἐκτὸς τηλεφωνικῆς ἐπαφῆς. Μέγας γνώστης ὅχι μόνο τῶν κλασσικῶν καὶ νεωτέρων συνθετῶν ἀλλὰ καὶ τῆς κινηματογραφικῆς μουσικῆς, εἶναι ἓνας ἀκόμη δεξιότηχης μιᾶς ἑνορχηστρώσεως μὲ ἐντυπωσιακότατα εὐρήματα. Ἄκρως ἐνδιαφέρον ἔργο ποὺ ἀρχίζει τονικᾶ (ἢ μᾶλλον «τροπικᾶ»: ἀντιληφθήκαμε τριημιτόνια). Ἐνημερωθήκαμε μετὰ τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ συνθέτου: ἀφιερωμένο στὴ μνήμη Στέλιου Παπαδημητρίου (1930-2005), προέδρου τοῦ Ἰδρύματος **Ἀλέξανδρος Ἰνάσης**, γράφτηκε τὸ 2006, σὲ μορφῇ τριμερῆ Α(ἄργο)-Β(γοργό)-Α(ἄργο) σὲ ἀποσπάματα ἀπὸ τὴν καθολικὴ Νεκρώσιμην Ἀκολουθία (*Ρέκβιεμ*) καὶ τὶς *Βάκχες* τοῦ Εὐριπίδου.

Ὅπως καὶ ὅλα τὰ προηγούμενα, μὲ τὴν τελευταία νότα, θελήσαμε ἐπίσης νὰ τὸ ξανακούσουμε. Ἄξια ἰδιαιτέρας ἐξάρσεως, ἡ λεπτοεργημένη, ἀνάλαφρα ἀλλὰ στέρεα δομημένη, στοργικὴ πρὸς τὶς φωνές. ἐρμηνευτικὴ προσέγγιση τοῦ ἀρχιμουσικοῦ κ. **Ἀναστάσιου Συμεωνίδη**

Μέρος (β): ΡΟΣΣΙΝΙ, ΤΖΟΑΚΚΙΝΟ [Rossini, Gioacchino, 1792-1868]: *Stabat Mater* (1831-1841· παγκ. α' ἐκτέλεση Παρίσι, *Théâtre-Italien*, αἴθ. *Ventadour*, 7.1.1842): εἶναι γραμμένο γιὰ 4 μονωδούς, ὑψίφωνο (ἐδῶ: **Μίνα Πολυχρόνου**), μεσόφωνο (**Εἰρήνη Κα-**

ράγιαννη), τενόρο (Αντώνης Κορωναῖος) και βαθύφωνο (Χριστόφορος Σταμπόγλης), μεικτὴ χορωδία (τὸ κωλοπρόγραμμα, μὲ τὸ συμπάθειο, παρέλειπε τὸ ὄνομα τοῦ διευθυντοῦ τῆς Χορωδίας τῆς EPT, καίτοι ἔκαμε ἀξιέπαινη δουλειά !!!) καὶ ὄρχηστρα (ἀνὰ 2 φλάουτα, ὄμποε, κλαρινέτα, φαγκότα, τρομπέτες καὶ 4 κόρνα, 3 τρομπόνια, τύμπανα ὄρχηστρας καὶ ἔγχορδα. Ὁ Ροσσίνι, μελοποίησε ὅλο τὸ περίφημο κείμενο, ἀποδιδόμενο στὸν φραγκισκανὸ Jacopone da Todi (περ. 1230/36-1306). Τὰ 20 τρίστιχά του, χώρισε σὲ 10 μέρη, ὅλα ἀριστουργηματικά, ἰδίως τὰ ἀρ. 2, *Cujus animam* (ἦς τὴν στεναζούσαν ψυχὴν), ὑπέροχη ἄρια τενόρου, 5, *Eja Mater* (Σὺ Μητέρα, [ἀγάπης πηγὴ]), γιὰ χορωδία ἀ καπέλλα, πρῶτα ἀνδρική, μετὰ γυναικεία, 7, καβατίνα μεσοφώνου *Fac, ut portem Christi mortem* (Κάμε νὰ κρατήσω μέσα μου [τὸ θάνατο τοῦ Χριστοῦ]) καὶ τὰ τρία τελευταῖα 8, 9 καὶ 10.

Γενικῶς ἀξιοπρεπέστατη ἐκτέλεση. Ἀπὸ τοὺς 4 μονωδοὺς διακρίθηκαν κυρίως ἡ Μίνα Πολυχρόνου (ὁ ἀρ. 8, *Inflammatus* [Πύρινος], σὲ λάμψη, χρῶμα καὶ ὄγκο φωνῆς, ἦταν μεγάλη στιγμή καριέρας) καὶ Εἰρήνη Καραγιαννη, σὲ ἀνάλογες ἀρετὲς καὶ σὲ εὐγενικὰ ἐμφατικὴ συγκινησιακὴ προσέγγιση. Ὁχι πὼς ὑστέρησαν οἱ Κορωναῖος καὶ Σταμπόγλης: δίχως ἔκπτωση σὲ μουσικότητα καὶ ἀπομόνωσή τους ἀπὸ τὴν ὅλη μουσικὴν ἀτμόσφαιρα εἶχαν (σποραδικά) διακριτὴν ἠχητικὴ μονοτονία. Δὲν ὑστέρησε καθόλου σὲ συνοχή, ὁμοιογένεια ἐκφραστικοῦ τόνου καὶ τὴν προσήκουσα μεγαλειώδη τραγικότητα ὁ ἀρχιμουσικὸς κ. Ἀναστάσιος Συμεωνίδης. Ἡ ἀρχὴ (μέρη 1-3) καὶ τὸ τέλος τοῦ ἔργου (μέρη 7-10) ἀνέδειξαν ὅλη τὴν ἰδιοφυΐα σελίδος πὺρ ὁ ἀρχάριος φιλόμουσος δύσκολα συνδέει μὲ τὸ δημιουργὸ τοῦ *Κουρέα τῆς Σεβίλλης!* Μόνο στὰ μέρη 4-6, τάσεις ὑποτονίας μετὰξὺ τῶν συνόλων (ὄχι ἀποσυντονισμοῦ!) ἀποδείχθηκαν ἐλεγκτέες. Γενικά, ωραία βραδιά: ὅ,τι προσδοκοῦμε ἀπὸ ἐλληνικὲς ὄρχηστρες, πλήν, φυσικά, τοῦ *αἴσχους* τοῦ ἐντύπου προγράμματος: γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ γεν. διευθυντὴς τῆς EPT, ἂν ἔχει ἴχνος τσίπας καὶ φιλότιμου, ὀφείλει νὰ ζητήσῃ δημοσίᾳ συγγνώμη. (Αἴθουσα ΧΔΑ, Μεγάλῃ Τετάρτῃ, 12 Ἀπριλίου 2017).